Eduskunnalle tiedottaminen / EU:n epävirallinen kehitysministerikokous 11.-12.2.2024 Brysselissä

Kokous

EU;n epävirallinen kehitysministerikokous 11.-12.2.2024

Epävirallisella illallisella YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Volker Türk kertoi arvostavansa EU:n tukea ja nosti esille erityisesti ihmisoikeustalouden.

EU:n kansainvälisten kumppanuuksien ja kehitysyhteistyön kokonaisuutta monivuotisen rahoituskehyksen puolivälissä luotaavassa keskustelussa pyrittiin mm. löytämään keinoja Global Gatewayn edelleen kehittämiseksi ja hauraissa valtioissa toimimiseksi. Komissaari Urpilainen kertoi, kuinka EUCO-päätösten myötä NDICIstä olisi löydettävä 2 mrd. € naapurustoon ja muuttoliikkeeseen. Jäsenmaat eivät olleet valmistautuneet käymään keskustelua uudelleenallokoinneista, mutta kantoivat huolta kumppaneiden menetyksestä, jos/kun Saharan eteläpuoliselta Afrikalta leikataan rahoitusta aiempien lupausten vastaisesti. Komissio valmistelee optiopaperin siitä, mistä rahoitus löydetään.

Lounasvieraana oli UNRWA:n pääkomissaari Philippe Lazzarini, joka kertoi käynnissä olevasta selvityksestä liittyen väitöksiin UNRWA:n henkilökunnan osallisuudesta Hamasin iskuihin 7.10. Jäsenmaat pyysivät UNRWA:lta selkeämpää viestintää selvityksen etenemisestä ja mahdollisista alustavista tuloksista, jotta luottamusta voitaisiin palauttaa myös kansalaisten keskuudessa. UNRWA on jo pitkään hoitanut monilta osin valtiolle kuuluvia toimintoja mm. koulutuksessa ja terveydenhuollossa, minkä vuoksi järjestöä ei ole yksinkertaista korvata muilla toimijoilla.

Jäsenmaat toivottivat myös tervetulleeksi sovun Ukraina-tukivälineestä.

EU:n epävirallinen kehitysministerikokous järjestettiin Brysselissä 11.-12.2.2024. Suomea kokouksessa edusti AVS-KEO Pasi Hellman. Kokousagendalla ennakkoon mainitut muut asiat (mm. Global Gateway –päivitys, Belgian puheenjohtajuuskauden suunnitelmat terveyden saralla) jätettiin käsittelemättä ajan puutteen vuoksi.

Epävirallinen illalliskeskustelu YK:n ihmisoikeusvaltuutetun Volker Türkin kanssa

Korkea edustaja Borrell ja komissaari Urpilainen korostivat kehityspolitiikan entistä vahvempaa geopoliittista luonnetta. YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Volker Türk ilmaisi arvostavansa EU:n ja sen jäsenmaiden tukea YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle (OHCHR), tämä muodostaa yhteensä yli puolet OHCHR:n budjetista. Puheenvuorossaan Türk korosti ihmisoikeustaloutta (human rights economy), kuinka talouspolitiikassa tulisi paremmin huomioida ihmisoikeudet.

Suomen puheenvuorossa kiiteltiin ihmisoikeuksien ja talouden huomioimista yhdessä ja yhdistettiin ihmisoikeuksien merkitys myös esimerkiksi verotuksen (ja muun kotimaisten varojen hallinnan) kehittämiseen. Türk oli tästä samaa mieltä – huono hallinto ja korruptio ovat myös ihmisoikeusloukkauksia, koska ne vievät resursseja, jotka on tarkoitettu kansalaisten hyväksi.

Pääaihe: Katsaus EU:n kansainväliseen yhteistyöhön ja kehityspolitiikkaan monivuotisen rahoituskehyskauden puolivälissä

KE Borrell pohjusti keskustelua EU:n kansainvälisen yhteistyön ja kehityspolitiikan arvioinnista muistuttaen autoritaaristen maiden haastavan kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää. EU on jo tehnyt paljon: koronaan ja ruokaturvakriisiin vastaaminen, Global Gateway -strategia, Team Europe -toimintamalli, Ukraina.

Komissaari Urpilainen totesi valtapolitiikan paluun. Tilanteessa tarvitaan arvopohjaisia, pitkäaikaisia kumppanuuksia. Urpilainen nosti esiin myös edistyksen Global Gatewayn ja NDICI/Global Europe –ulkosuhderahoitusinstrumentin alla, ja edellisvuonna lanseeratun eriarvoisuusseurantatyökalun (’inequality marker’). Neuvosto on päättänyt 7,6 miljardin euron lisäyksestä naapurustoon ja maailmalle, joka vain osin uutta rahoitusta, osin vaatii uudelleenallokointia. Tämä on haastava tilanne ja vaatii strategisuutta. On keskityttävä keskeisiin Global Gateway -lippulaivahankkeisiin vaikuttavuuden maksimoimiseksi. Hauraiden maiden suhteen lähestymistavan on oltava joustava ja käytännönläheinen. Tässä on huomioitava myös yhteydet turvallisuuteen ja muuttoliikkeeseen. Komissaari muistutti, ettei pidä unohtaa [Agenda 2030-]periaatetta, että ketään ei jätetä.

Jäsenmaat pitivät Global Gatewaytä hyvänä instrumenttina nykyisiin haasteisiin vastaamisessa, kehittämisen varaakin on. Jäsenmaat korostivat arvopohjan merkitystä Global Gatewayssä, samoin yksityissektoria ja investointeja sekä EU-maiden sisäistä koordinaatiota ja yhtenäisyyttä. Yleisesti keskustelussa nostettiin esiin jäsenmaille tärkeitä teemoja, mm. ilmastotoimet osana kehitysyhteistyötä, arvot ja muuttoliike. Moni muistutti kumppanimaiden kuuntelemisen tärkeydestä. NDICI-ulkosuhderahoitusvälineen väliarvion suhteen esille nousi mm. neuvoston ohjausrooli ja joustavuus.

Jäsenmaat keskustelivat myös hauraissa valtioissa toimimisesta, peräänkuuluttaen mm. EU:n yhteisten kriteerien löytämistä läsnäololle hauraissa maissa, alueellista lähestymistapaa, kansalaisyhteiskunnan ja YK-järjestöjen kanssa työskentelyä ja nuoriin panostamista. Osa maista korosti, ettei esimerkiksi Sahelin alueen maista lähtö ole vaihtoehto. Toisaalta ei voida myöskään jatkaa huomioimatta haasteita. Monet hauraat valtiot ovat EU:lle strategisesti merkittäviä, huomioitava myös mm. muuttoliike ja geopolitiikka, ml. sen vaatimukset viestinnälle. Joustavuus ja räätälöidyt ratkaisut ovat tärkeitä hauraissa konteksteissa, kehitysyhteistyöllä on merkitystä vakauden takaamisessa. Ihmisiä on pystyttävä tukemaan autoritaarisissakin valtioissa. Useimmat näkivät kehityspolitiikan ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan kulkevan käsi kädessä.

Suomen puheenvuorossa korostettiin joustovaran merkitystä, kehityspolitiikan ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhteyttä ja tuen pitkäjänteisyyttä. Suomi ehdotti puheenvuorossaan toimia Global Gatewayn edelleen kehittämiseksi: 1) painotus digitaalisektoriin huomioiden sen geopoliittinen merkitys, 2) yksityissektorin keskeisyys ml. pk-yritysten vahvempi mukaan otto, 3) rahoitusprosessien nopeuttaminen ja 4) tasa-arvon ja ihmisoikeusperustaisuuden huomiointi, josta Suomella on tarjota hyviä esimerkkejä digitalisaation puolelta.

Komissaari Urpilainen tuki Suomen puheenvuoroa pk-yritysten merkityksestä, ne on saatava mukaan investoimaan Afrikkaan, ja totesi kansainvälisten rahoituslaitosten roolin olevan tässä merkittävä. EU-delegaatioita koulutetaan olemaan valmiimpia palvelemaan yksityissektoria, ml. pk-yritykset, huomioiden, ettei kaikilla jäsenmailla ole Afrikassa laajaa edustustoverkkoa.

Varsinaisten puheenvuorojen jälkeen KE Borrell herätteli vielä jäsenmaita keskustelemaan siitä, miten rahoitusta uudelleen järjestellään, jotta saadaan EUCOssa luvattu summa kasaan. Komissaari Urpilainen tarkensi, että Eurooppa-neuvoston päättämä 7,6 miljardia euroa jaetaan syyrialaispakolaisten tukemiseen, eteläiseen naapurustoon ja Länsi-Balkanille, ja 2 mrd. € tästä pitäisi uudelleen ohjata NDICI/Global Europe –instrumentista. Jos NDICIssä leikataan kaikesta tasaisesti, Saharan eteläpuoliselta Afrikalta leikataan 800 miljoonaa. Komissio katsoo nyt vaihtoehtoja ja tekee ehdotuksen.

Jäsenmaat eivät olleet valmistautuneita varojen uudelleen allokointia koskevaan keskusteluun, mutta nostivat esille Afrikan ja Latinalaisen Amerikan maiden kanssa pidetyissä huippukokouksissa kumppanimaille annettujen lupausten pitäminen. Jäsenmaat pitivät yleisesti lyhytnäköisenä vaihtoehtona leikata tukea Saharan eteläpuoliselta Afrikalta ja yleisesti ns. globaalilta etelältä, Eurooppa menettäisi tässä kumppaneitaan, eikä se olisi Euroopan etu myöskään taloudellisesti tai muuttoliikkeen kannalta. Osa nosti esille myös sen, että varoja on löydettävä myös budjetin ulkopuolelta, katsoen myös monenvälisiä kehityspankkeja. Keskustelua varojen uudelleen allokoinneista jatketaan, kunhan komissiolta on saatu optiopaperi. KE Borrell vielä muistutti, ettei ainakaan Ukrainalle menevää rahoitusta voida ottaa Afrikkaan suunnatuista rahoista, tämä olisi Venäjän narratiivin mukaista.

Ajankohtaisaihe: Ukraina

KE Borrell kiitti jäsenmaita Ukraina-välineen hyväksynnästä. 50 miljardin paketti jakaantuu kolmelle vuodelle, 33 miljardia siitä on lainoja. Kuitenkin tärkeää on myös sotilaallinen tuki. Komissaari Urpilainen toivotti myös tukivälineen tervetulleeksi, maksut alkavat maaliskuussa. Ukraina-suunnitelma on edistynyt, uskoo sen olevan valmis, kun tukiväline astuu voimaan.

Jäsenmaat toivottivat tervetulleeksi sovun Ukraina-tukivälineestä. Tukiväline on välttämätön, jotta maassa saadaan tarjottua perusasioita, lisäksi merkitys keskipitkän aikavälin tuelle ja jälleenrakennukselle sekä uudistuksille. Toisaalta myös sotilaallisen tuen merkitystä nostettiin esiin. Jotkut jäsenmaat ottivat myös esiin Venäjän jäädytettyjen varojen tai niiden korkotulojen käytön Ukrainan tukemiseksi. Avunantajakoordinaatioalustan uudet jäsenet ja tarkkailijajäsenet huomioitiin myös keskustelussa. Ukrainan jälleenrakennuskonferenssi järjestetään Berliinissä 11.-12. kesäkuuta.

Epävirallinen lounastapaaminen UNRWA:n pääkomissaari Philippe Lazzarinin kanssa

Lounasta edelsi sisäinen keskustelu, joka painottui erityisesti Israelin väitteisiin UNRWA:n työntekijöiden osallisuudesta Hamasin iskuihin, jäsenmaiden avun keskeytyksiin, käynnissä oleviin selvityksiin ja UNRWA:n erityisasemaan humanitaarisen avun pääsyssä Gazaan. KE Borrell muistutti, että kyseessä on humanitaarisen lisäksi poliittinen kysymys, jota kumppanit ympäri maailmaa seuraavat. EU on UNRWA:n suurin tukija, monet EU-maat ovat keskeyttäneet tukensa UNRWA:lle väitteiden myötä. KE Borrell muistutti, että syytteitä esittävän tahon pitäisi esittää myös todisteita.

Komissaari Lenarčičin mukaan humanitaarista apua ei tule nyt keskeyttää vaan lisätä, tuoden esiin Gazan humanitaarisen tilanteen katastrofaalisuutta ja avun perille pääsyn merkittäviä haasteita. Komissaari myös totesi, että käytännössä UNRWA:lle ei ole vaihtoehtoja, muiden järjestöjen tarjoama apu tarvitsee tuekseen UNRWA:n logistiikkaa. Järjestön rahoituksen päättyminen aiheuttaisi valtavaa epävakautta alueellisesti myös muissa UNRWA:n toiminnan paikoissa (Länsirannalla, Jordaniassa, Libanonissa ja Syyriassa). Komissaari Lenarčič myös muistutti kansainvälisen tuomioistuimen määränneen 26.1., että humanitaarinen pääsy on taattava. Myös kansanmurhasopimus (Genocide Convention) asettaa velvoitteita. On kuitenkin tärkeää, että aloitettu selvitys tehdään nyt huolellisesti. Israelin väitteet on otettu tosissaan, mutta mitään näyttöä niiden tueksi ei ole esitetty.

Pääkomissaari Lazzarini kertoi käynnissä olevasta riippumattomasta tutkinnasta ja ulkoisesta selvityksestä. Lazzarini kertoi UNRWA:n tuominneen Hamasin iskut ja toimineen välittömästi epäillyn 12 henkilön erottamiseksi, vaikka kunnollista näyttöä heidän osallisuudestaan iskuihin ei ole esitetty. Samalla

päätettiin teettää YK:n sisäisen tarkastuselimen OIOS:n tutkinta, josta tietoja on odotettavissa neljän viikon kuluttua sen aloituksesta. Lisäksi teetetään ulkopuolinen arvio UNRWAn riskienhallintajärjestelmistä, tekijänä kolme pohjoismaista tutkimuslaitosta, Ranskan entisen ulkoministeri Colonnan johdolla. Myös Israelin viranomaisia toivotaan tekemään yhteistyötä selvityksessä. YK:n pääsihteeri aikoo tiedottaa jäsenmaita New Yorkissa selvityksen tuloksista. Alustavan raportin ennakoidaan valmistuvan maaliskuun lopulla ja lopullisen version 20.4. Lazzarini muistutti UNRWA:n jo pitkään hoitaneen valtiolle kuuluvia peruspalveluja, minkä vuoksi järjestöä ei olisi yksinkertaista korvata toisella toimijalla.

Jäsenmaat toivat keskustelussa esille toimensa (tuen jatkaminen/tuen keskeyttäminen/tuen lisääminen), mutta myös ilmaisivat ymmärtävänsä UNRWA:n erityisen roolin alueella. Israelin esittämiä syytöksiä pidettiin yleisesti erittäin vakavina. Jäsenmaat pitivät tärkeänä YK:n sisäisen valvonnan (OIOS) selvityksen valmistumista, joka on edellytys sille, että luottamus voidaan palauttaa. Jäsenmaat toivoivat lisätietoja syytöksistä, ml. tunnelista UNRWA:n päätoimiston alla, ja kauanko apua pystytään antamaan ilman tukirahojen vapautusta.

Pääkomissaari Lazzarini kertoi, että hänen tietonsa tunnelista ovat samat kuin julkisuudessa: tunnelista ei ole yhteyttä päätoimistoon, eikä sitä ole siksi rakennuksen tarkastuksissa havaittu, tunnelin suuaukko on muualla. Sodan keskellä tapahtumien tutkiminen on mahdotonta – UNRWA:n rakennuksiin on osunut iskuissa yli 200 kertaa ja UNRWA:n kouluja ovat käyttäneet sotilasoperaatioihin molemmat osapuolet. Rahoituksen riittävyyden osalta Lazzarini totesi, että kassavirta riittäisi heinäkuun loppuun, jos kaikki maksaisivat ajallaan, rahoitusten keskeytysten myötä kassavirta kääntyy negatiiviseksi maaliskuussa. Lazzarini nosti myös esille komission vuosittaisen 82 MEUR maksatuksen (yleensä maaliskuun alussa) merkityksen. UNRWA:lla ei ole enää vapautusta arvonlisäverosta, mistä komissaari Lenarčič yllättyi, komissio ei hyväksy humanitaarisen avun verottamista.

Suomi kertoi tukeneensa UNRWA:a jo pitkään ja tunnistavansa järjestön erityisen roolin. Tällä hetkellä tuki on keskeytetty vakavien syytösten vuoksi ja selvityksen tuloksia odotetaan – niiden perusteella tullaan tekemään seuraavat päätökset. FI myös kiitti Lazzarinia ministeri Tavion kanssa käydystä keskustelusta, josta nosti esiin mm. sen, miten UNRWA aikoo rakentaa palomuuria järjestön ja Hamasin välille.

Lazzarini kertoi, että UNRWA:n sisäisen seurannan yksikön kapasiteettia ollaan vahvistamassa. Myös osa lahjoittajista on antanut tukea vahvistamiselle.

KE Borrell piti mahdottomana, että UNRWA:lta voitaisiin vaatia täysin riskeistä vapaata toimintaa olosuhteet huomioiden.

Suomen edustajat
AVS-KEO Pasi Hellman, delegaatiossa mukana myös Terhi Paikkala (EU-kehityspolitiikan vastuuvirkamies, KEO-10) ja Elli Keränen (EUE).